

Belastingdienst

‘Minder te besteden dan in de bijstand?’

5 september 2023 – versie 0.9

Alleenverdienersproblematiek als gevolg van (verschillen in) de afbouw
van Uitbetaling AHK en samenloop fiscaliteit/sociale zekerheid/toeslagen

Disclaimer

Met dit rapport levert Datafundamenten & Analytics (DF&A) op basis van data en analytics kwantitatieve inzichten die bijdragen aan de ontwikkeling van beleid.

Het gaat om een analyse voor het in kaart brengen van de alleenverdienersproblematiek zoals beschreven in de onderzoeksvraag. Cijfers uit deze rapportage mogen voor dat doel gebruikt worden, voor een juiste interpretatie van de cijfers is het van belang dat de analisten betrokken blijven.

Er kunnen geen rechten worden ontleend aan de informatie in dit rapport. Datafundamenten & Analytics onttrekt informatie uit betrouwbare bronnen en heeft met alle mogelijke zorg betracht dat, ten tijde van publicatie, informatie niet onjuist of misleidend is. DF&A geeft geen garantie dat gebruikte informatie accuraat of compleet is.

U bent, als ontvanger van de verstrekte analyse, vanaf het moment van ontvangst verantwoordelijk voor de bescherming van de aan u verstrekte analyse. Bij twijfels over het rechtmatig gebruik van de analyse, neem dan contact op met de contactpersoon bij Datafundamenten & Analytics of uw lokale data-coördinator.

Conclusies

- Berekening van de bijstandshoogte (het 'sociaal minimum') gaat sinds 2009 uit van een lager afbouwpercentage voor 'uitbetaling algemene heffingskorting' (UAHK) dan van toepassing is bij de belastingheffing. Dit verschil vervalt volgens de huidige regeling in 2036.
- Afbouw van de uitgekeerde algemene heffingskorting (tussen 2021 en 2023) zal daarom bij 4,9 dzd alleenverdieners leiden tot lagere toeslagen, omdat zij het wegvallen van de UAHK repareren met aanvullende bijstand of een uitkering Toeslagenwet (TW).
- In een aanvullende simulatie o.b.v. belastingaangifte & toeslagen uit 2021 blijkt dat ongeveer 6,4 dzd alleenverdiener-huishoudens met hun huidige inkomensbron minder te besteden hebben (netto-inkomen + toeslagen) dan wanneer zij een bijstandsuitkering voor paren hadden gehad.
- Zo'n 90% van die huishoudens ontvangt een uitkering vanwege arbeidsongeschiktheid.

De uitkomsten in deze publicatie zijn modeluitkomsten, zij beschrijven een hypothetische situatie voorwaardelijk op diverse veronderstellingen. Werkelijke uitkomsten op individueel niveau kunnen verschillen, doordat niet alle details in modelberekening meegenomen kunnen worden.

Huishoudens waarvan geen van beide partners aangifte deden over 2021 zijn buiten beschouwing gebleven.

Inhoudsopgave

- Aanleiding
 - Verschil in afbouwpad
 - Beantwoording Kamervragen Omtzigt et al. (2023), Maatoug (2023), Leijten & van Dijk (2020)
- Simulatie 1 – onderzoeksvraag
 - Hoeveel huishoudens krijgen lagere toeslagen a.g.v. afbouw UAHK?
- Simulatie 1 - uitkomsten
- Simulatie 2 - onderzoeksvraag
 - Hoeveel huishoudens hebben minder te besteden dan wanneer zij in de bijstand hadden gezeten?
- Simulatie 2 - uitkomsten
- Methodiek
- Aannames en beperkingen
- Filters simulatie 2

Bijlage 1: Technische Verantwoording

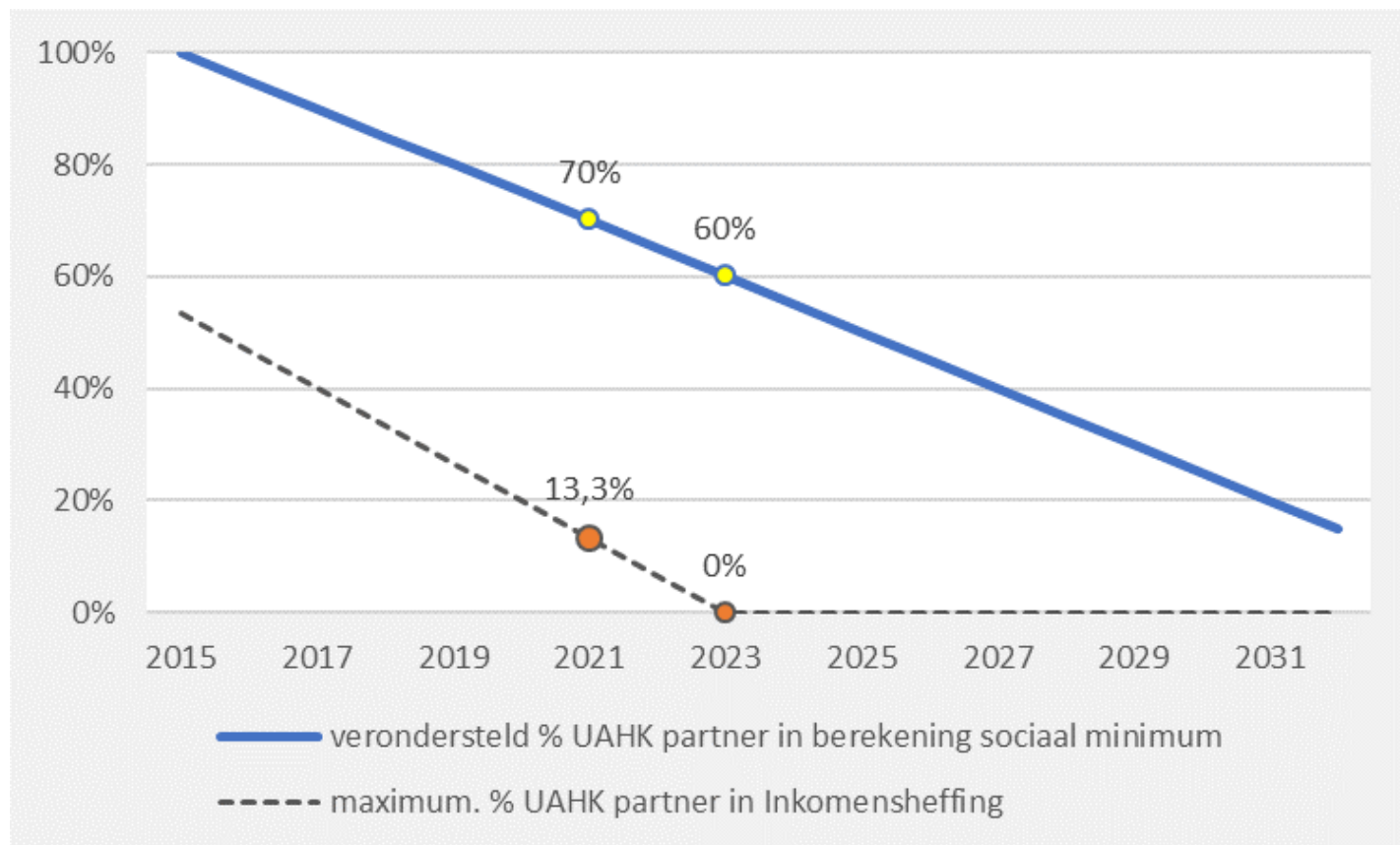
Bijlage 2: Excelbestanden met uitkomsten

Aanleiding

Afbouw UAHK bij sociaal minimum en bij inkomstenbelasting

De manier waarop de uitbetaling van de algemene heffingskorting (UAHK) wordt afgebouwd in de inkomensheffing (stippelijijn) verschilt van de veronderstelde afbouw bij bepaling van de bijstandshoogte (sociaal minimum) (doorgetrokken lijn).
2019, analyse BD: effecten van afbouw op toeslagen treft 5,7 dzd alleenverdiener-huishoudens.
2023, brief SZW: probleem is niet zozeer de afbouw zelf, maar het verschil in afbouwpaden.

Zie Kamerbrief SZW, 29 maart 2023, ref 2023-0000191976.

Complex samenspel van sociale zekerheid, toeslagen en fiscaliteit → nieuwe analyses gewenst.

Rekenvoorbeeld 2023: loongerelateerde uitkering vs. bijstand

		Bijstands- uitkering	AO-uitkering van €28.162
Bruto inkomen	(a)	22.764	28.162
Loonbelasting	(b)	8.407	10.400
Algemene heffingskorting	(c)	6.140	2.735
Netto inkomen na belastingen	(d = a - b + c)	20.497	20.497
Huurtoeslag	(e)	4.590	3.998
Zorgtoeslag	(f)	3.182	2.760
Netto inkomen plus toeslagen	(g = d + e + f)	28.269	27.255

Ook met een inkomen boven bijstandsniveau kunnen alleenverdieners ‘slechter af’ zijn dan met een bijstandsuitkering voor paren. Belangrijke oorzaak is dat zij minder algemene heffingskorting (AHK) kunnen toepassen dan waarmee in de bijstand wordt gerekend.

Het huishouden rechts heeft met €20.497 weliswaar hetzelfde netto inkomen als het huishouden links, maar bij een hoger bruto inkomen. Daardoor een lager recht op toeslagen, en met €27.255 dus een lager besteedbaar inkomen*.

* Netto inkomen + toeslagen = ‘besteedbaar inkomen’. Er is nog geen rekening gehouden met eventuele gemeentelijke minima-ondersteuning.

Bron: SZW, 29 maart 2023, beantwoording Kamervragen Omtzigt c.s., vraag 8. De cijfers betreffen jaarbedragen o.b.v. peildatum 1-1-2023.

Simulatie 1 - onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag 1 – herhaling eerdere analyse

Hoeveel alleenverdiener-huishoudens uit 2021 worden (in 2023) getroffen door verlaging van de toeslagen als gevolg van wegvallen UAHK ?

Dit betreft een herhaling van de eerdere analyse uit 2019 o.b.v. gegevens uit belastingjaar 2017, die destijds door DF&A is uitgevoerd op verzoek van het ministerie van SZW. Die analyse is in 2023 opnieuw uitgevoerd door DF&A, maar nu o.b.v. gegevens uit belastingjaar 2021.

Onderzoeksvraag 1 – korte toelichting

De vraag wordt beantwoord door vergelijking van situatie 2021 met simulatie 1:

- Twee parameters veranderen naar de 2023-situatie:
 - UAHK gaat omlaag (naar nul)
 - Sociaal minimum gaat omlaag ($1,6875 \cdot \text{AHK}$ in referentiesystematiek wordt $1,5875 \cdot \text{AHK}$)
- Wegvallen UAHK → Netto inkomen gaat omlaag
- Aanname: reparatie d.m.v. aanvullende bijstand, indien men netto onder sociaal minimum uitkomt
- Bruterings van die aanvulling → hoger bruto inkomen → lagere huur- en/of zorgtoeslag
- Uitkomst = verschil in besteedbaar inkomen (netto inkomen + toeslagen)
- Relevante populatie = ontvangers uitbetaling AHK in 2021 die geraakt worden door afbouw
 - minstverdienende partner geboren na 1962*

NB: details van de methodiek zijn opgenomen in de Technische Verantwoording.

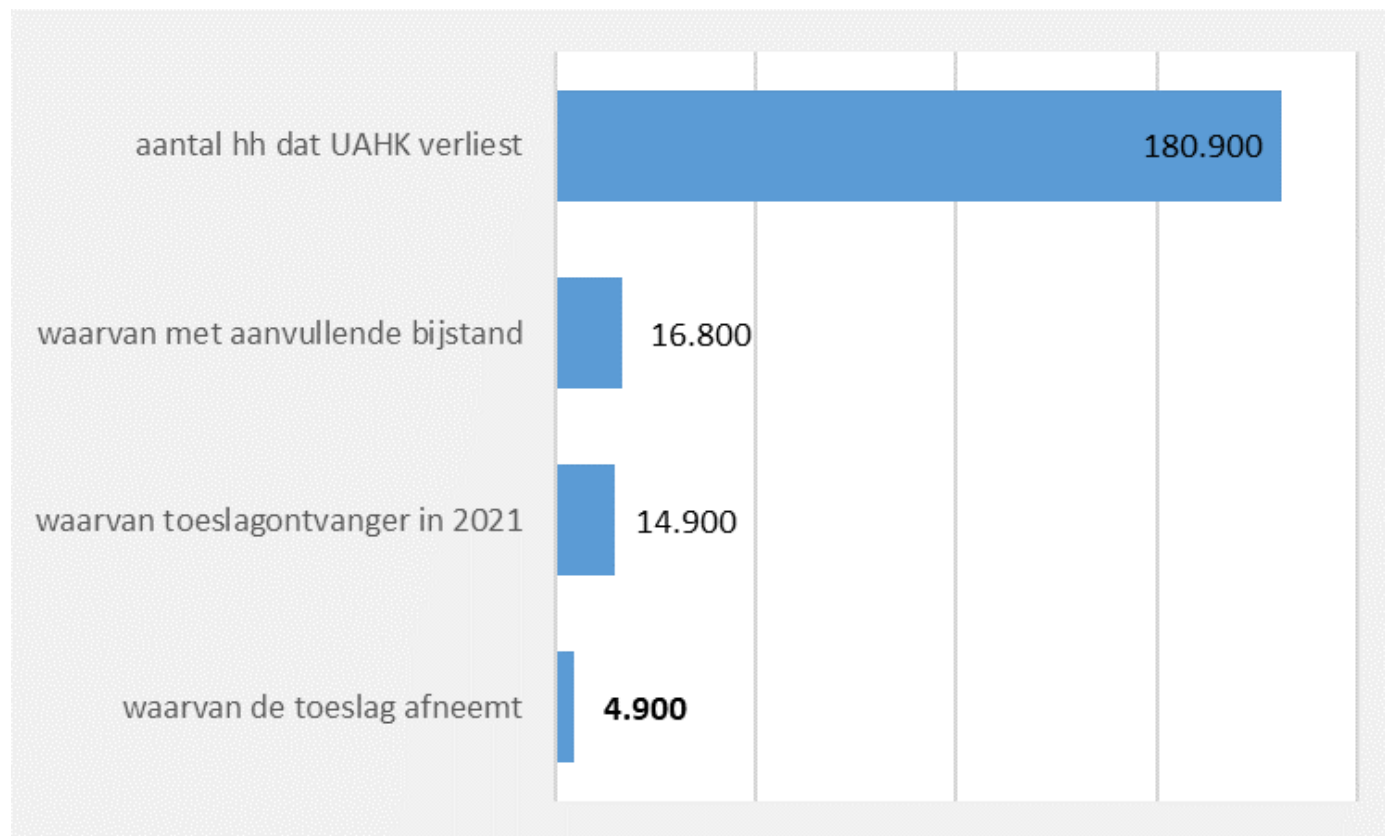
**Indien minstverdienende geboren in 1962 of eerder dan geldt geen afbouw van de UAHK, de uitbetaling blijft dan 100%.*

Simulatie 1 - uitkomsten

Simulatie 1 – wegvallen & reparatie UAHK

Aantal huishoudens afgerond op meervouden van 100.

- Van de ruim 180 dzd huishoudens (uit 2021) zijn er bijna 17 dzd die het wegvallen van UAHK (in 2023) repareren met aanvullende bijstand
- daarvan zijn er bijna 15 dzd die één of meerdere toeslagen ontvangen
- daarvan 4,9 dzd waarbij die aanvullende bijstand leidt tot lagere toeslagen
- dat is minder dan de 5,8 dzd in 2017, vanwege kleiner aantal UAHK-ontvangers in 2021

Uitkomsten zijn conditioneel op diverse aannames, zie sheets 'Aannames en beperkingen'.

Simulatie 1 – vergelijking t.o.v. vorige analyse

- Afbouwpercentage UAHK is hoger
 - in 2017 was dat 60%, in 2021 inmiddels 86,7%
- Daardoor lagere uitbetaling
 - in 2017 maximaal € 902, in 2021 € 379
- Daardoor kleinere populatie met recht op UAHK
 - De systematiek werkt zodanig dat het aantal mensen met recht op UAHK elk jaar gestaag afneemt (zie Technische Verantwoording).
 - Aantal huishoudens dat wordt geraakt door afbouw UAHK van 300 dzd in 2017 naar 180 dzd in 2021
- Doelgroep ‘daardoor lagere toeslagen’ daalt ook
 - Van 5,8 dzd huishoudens in 2017 naar 4,9 dzd huishoudens in 2021
- Omvang van het effect is ook kleiner
 - Gemiddelde verlies van toeslagen per huishouden van € 252 in 2017 naar € 117 in 2021

Uitkomsten zijn conditioneel op diverse aannames, zie sheets ‘Aannames en beperkingen’.

Simulatie 2 - onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag 2 – nieuwe analyse

Hoeveel alleenverdiener-huishoudens zouden
(zonder uitbetaling AHK)
een hoger besteedbaar inkomen hebben met een
bijstandsuitkering?
(incl. bijbehorende maximale toeslagen)

Dit betreft een nieuwe analyse, in 2023 door DF&A uitgevoerd op verzoek van het ministerie van SZW. Waar onderzoeksvraag 1 specifiek inzoomt op het effect van wegvallen UAHK, heeft onderzoeksvraag 2 een breder perspectief.

Onderzoeksvraag 2 – korte toelichting

Beantwoord m.b.v. simulatie 2:

- Huidige inkomensbron wordt vervangen door bijstandsuitkering voor paren
 - ‘huidig’ = na wegvallen van UAHK, dus met toepassing van de 2023-parameters zoals in simulatie 1
 - betekent meestal lager bruto inkomen
- Hoogte toeslagen wordt aangepast naar hoogte behorend bij die bijstandsuitkering
 - ‘huidig’ = na wegvallen van UAHK, dus met toepassing van de 2023-parameters zoals in simulatie 1
 - betekent meestal hogere toeslagen
- Uitkomst = het saldo van lager inkomen en hogere toeslagen
 - indien inkomensachteruitgang kleiner is dan toename van toeslagen → ‘beter af in de bijstand’
- Relevante populatie niet a priori bekend
 - breed sleepnet: verzamelinkomen huishouden max. € 40.000, minstverdienende max. € 10.000
 - daarna filteren m.b.v. contra-indicaties: te veel vermogen voor bijstand, geen valide waarneming op jaarbasis, etc.
 - uiteindelijk ook gefilterd op verzamelinkomen max. € 30.000*

NB: details van de methodiek zijn opgenomen in de Technische Verantwoording.

**Dit is het bruto-inkomen dat een alleenverdiener-huishouden in 2021 nodig heeft om qua besteedbaar inkomen (netto plus toeslagen) uit te komen op de bijstandsnorm voor paren. Daarbij is uitgegaan van een gemiddelde rekenhuur van 549 euro.*

Simulatie 2 – uitkomsten

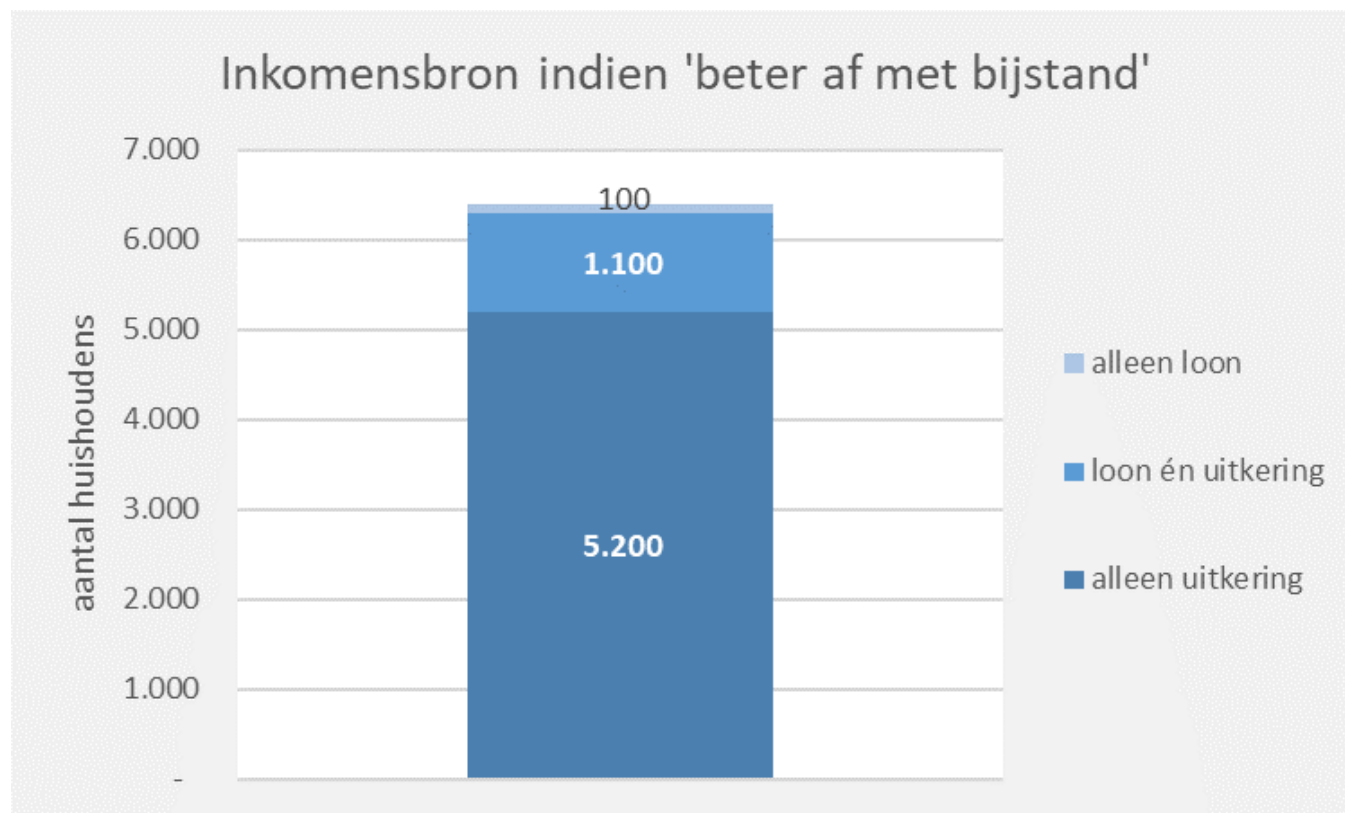
Simulatie 2 – hoeveel huishoudens ‘beter af met bijstand’?

- 6,4 dzd huishoudens zouden een hoger besteedbaar inkomen hebben indien zij een bijstandsuitkering voor paren zouden ontvangen (i.p.v. hun huidige inkomensbron)
- Daarbij filters toegepast, diverse groepen uitgezonderd o.b.v. contra-indicaties

Beter af met..	blijft over na filter
huidige situatie	32.000
gelijk (-/+12)	5.900
bijstand	6.400
Totaal	44.300

Simulatie 2 – uitsplitsing naar inkomensbron

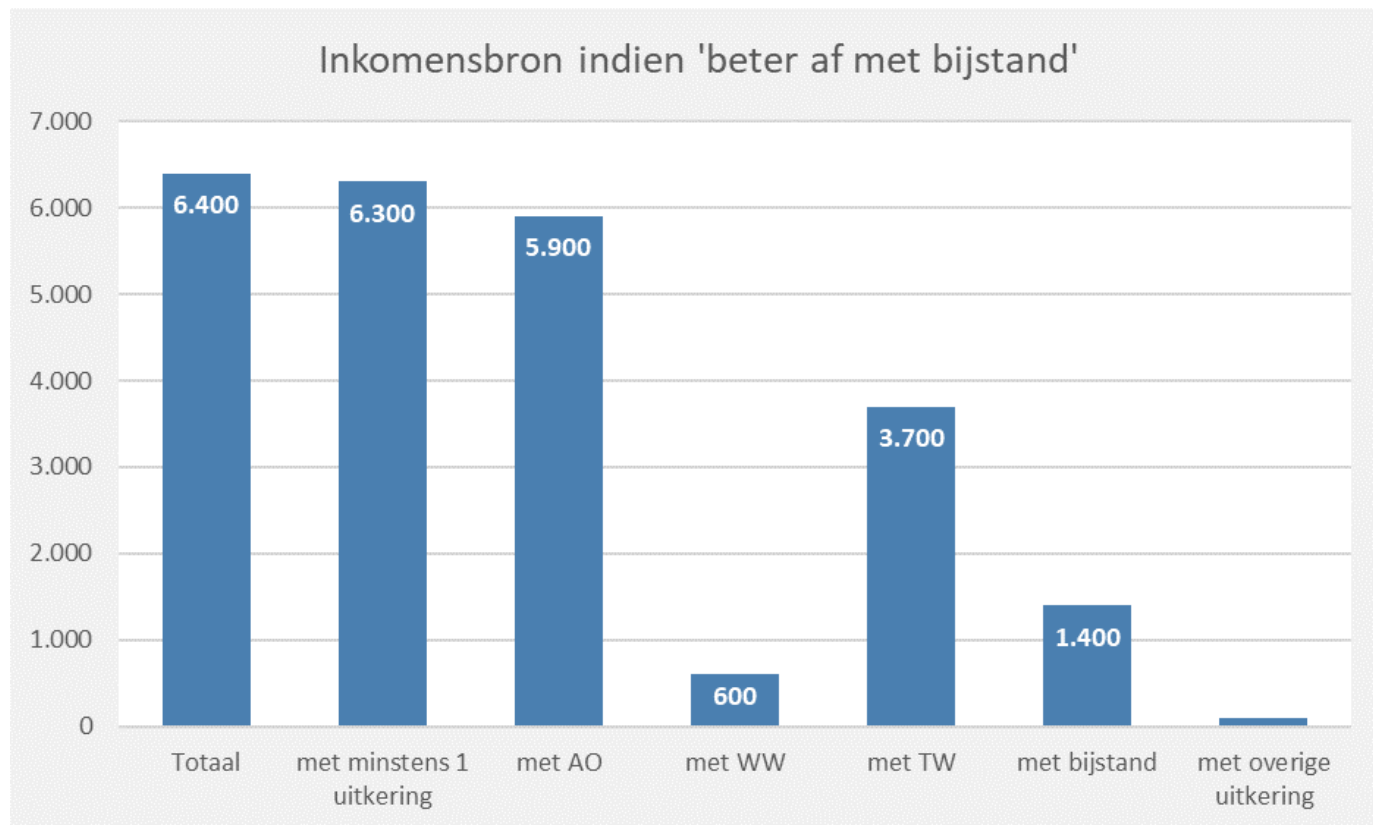

Alleenverdieners die 'beter af in bijstand' zijn ontvangen bijna allemaal inkomen uit (tenminste) een uitkering.

Sommigen hebben daarnaast ook looninkomen.

Simulatie 2 – huishoudens met uitkering

Van de 6,4 dzd alleenverdiener-huishoudens 'beter af in de bijstand' met een uitkering, ontvangt ruim 90% die uitkering vanwege arbeidsongeschiktheid (AO).

Daarnaast ontvangt meer dan de helft ook nog een uitkering vanuit de Toeslagenwet (TW).*

** Eén huishouden kan meerdere uitkeringen tegelijk ontvangen. De aantallen kunnen dus niet zomaar bij elkaar opgeteld worden. Uitkomsten zijn conditioneel op diverse aannames, zie sheets 'Aannames en beperkingen'.*

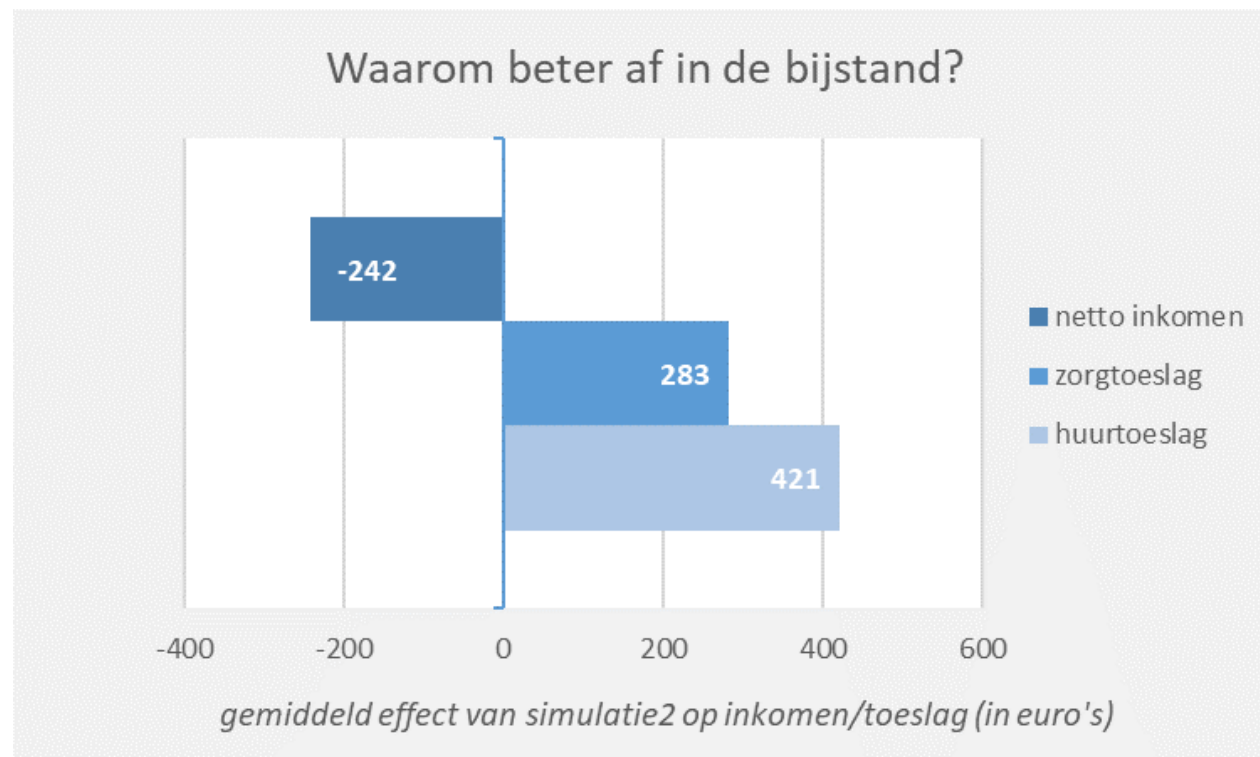

Simulatie 2 - omvang effect op besteedbaar inkomen

Bij de 6,4 dzd huishoudens die ‘beter af zijn in de bijstand’, daalt hun netto inkomen gemiddeld met € 242 per jaar.

Zij gaan er in besteedbaar inkomen (netto + toeslagen) toch op vooruit dankzij € 283 extra zorgtoeslag en € 421 extra huurtoeslag.

De achteruitgang in netto inkomen wordt dus meer dan gecompenseerd door de vooruitgang in toeslagen. De balans is gemiddeld $-242 + 283 + 421 = € 462$ positief.

Uitkomsten zijn conditioneel op diverse aannames, zie sheets 'Aannames en beperkingen'.

NB: achter het gemiddelde gaat een ongelijke verdeling schuil, zie volgende sheet.

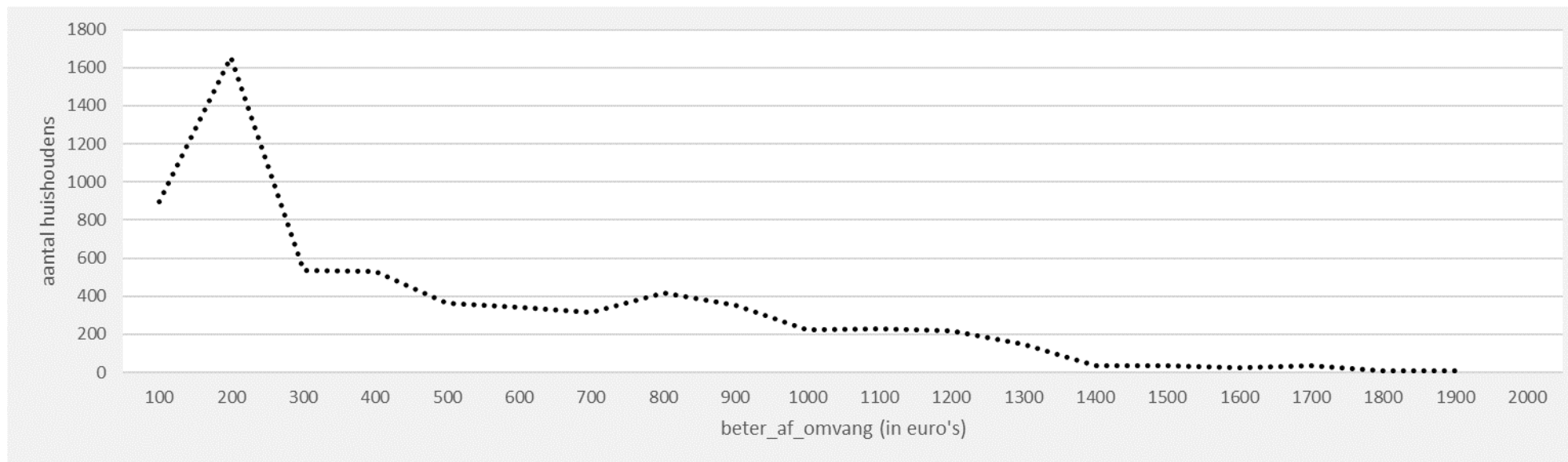

Simulatie 2 - omvang effect op besteedbaar inkomen (2)

Gemiddeld is het effect op besteedbaar inkomen € 462 (per jaar), maar dat is behoorlijk scheef verdeeld.

Voor ongeveer 900 huishoudens is het effect tussen de € 0-100, voor ongeveer 1.600 huishoudens tussen de € 100-200.

Voor de helft van de populatie 'beter af in bijstand' zal het verschil niet meer zijn dan € 300. Slechts voor 12% is het verschil groter dan € 1.000.

Uitkomsten zijn conditioneel op diverse aannames, zie sheets 'Aannames en beperkingen'.

Methodiek

Methodiek – simulatie 1 versus simulatie 2

- Simulatie 1 is uitgevoerd als herhaling van eerdere analyse, zelfde opzet
 - zie korte toelichting na sheet 'Onderzoeksvraag 1'
 - focus alleen op huishoudens die UAHK ontvingen (m.a.w. onder sociaal minimum uitkomen)
 - geen filtering op contra-indicaties (zoals hoog vermogen, winst uit onderneming etc.)
 - essentiële parameters zijn weergegeven op de volgende sheets
- Simulatie 2 is een nieuwe analyse, met bredere focus
 - zie korte toelichting na sheet 'Onderzoeksvraag 2'
 - focus tevens op huishoudens met netto inkomen boven sociaal minimum
 - filtering van huishoudens m.b.v. contra-indicaties → zie sheets 'Filters simulatie 2'
 - essentiële parameters zijn weergegeven op de volgende sheets
 - robustness check op achteraf-filtering inkomens < € 30.000
- Zie bijlage Technische Verantwoording voor verdere details

Parameters in simulatie 1

Onderwerp	Uitgangssituatie	Simulatie 1
Netto inkomen	Waarneming in belastingjaar 2021: verzamelinkomen minus belasting & premie plus UAHK *	O.b.v. uitgangssituatie, maar zonder UAHK en mét eventuele aanvullende bijstandsuitkering
Afbouw UAHK	86,667%	100% (volledig afgebouwd)
Wettelijk sociaal minimum (netto)	gemiddelde van referentie-systematiek op 1 jan. en 1 jul. 2021 (=1,6875*AHK)	gemiddelde van referentie-systematiek op 1 jan. en 1 jul. 2023 (=1,5875*AHK)
Extra inkomen door aanvullende bijstand	n.v.t.	Indien netto inkomen <i>vanwege</i> wegvallen UAHK onder social minimum belandt: aanvulling tot nieuwe netto-bijstandsnorm voor paren volgens 2023-parameters. Indien netto inkomen reeds onder dat minimum lag: aanvulling tot niveau uitgangssituatie
Toetsingsinkomens toeslagen	Zoals van toepassing op peildatum juli 2021, maandbedrag * 12	O.b.v. uitgangssituatie, met evt. aanpassing aan hoger toetsingsinkomen door aanvullende bijstand**
Zorgtoeslag	Zoals van toepassing op peildatum juli 2021, maandbedrag * 12	O.b.v. uitgangssituatie, minus evt. afbouw vanwege hoger toetsingsinkomen (boven drempelinkomen)
Huurtoeslag	Zoals van toepassing op peildatum juli 2021, maandbedrag * 12	O.b.v. uitgangssituatie, minus evt. afbouw vanwege hoger toetsingsinkomen (boven drempelinkomen) **

* Indien van een v.d. partners geen definitieve aangifte beschikbaar is dan evt. correctie o.b.v. looninkomsten.

** Indien inkomen in uitgangssituatie ook medebewoners bevat dan blijven die aanwezig in de simulatie.

Parameters in simulatie 2

Onderwerp	Uitgangssituatie (simulatie 1)	Simulatie 2
Netto inkomen	O.b.v. uitgangssituatie, maar zonder UAHK en mét eventuele aanvullende bijstandsuitkering	Bijstandsuitkering voor paren
Afbouw UAHK	100% (volledig afgebouwd)	100% (volledig afgebouwd)
Wettelijk sociaal minimum (netto)	gemiddelde van referentie-systematiek op 1 jan en 1 jul 2023 (=1,5875*AHK)	gemiddelde van referentie-systematiek op 1 jan en 1 jul 2023 (=1,5875*AHK)
Toetsingsinkomen zorgtoeslag	O.b.v. uitgangssituatie, met evt. aanpassing door aanvullende bijstand	Gelijk aan bruto bijstandsuitkering voor paren
Toetsingsinkomen huurtoeslag	O.b.v. uitgangssituatie, met evt. aanpassing door aanvullende bijstand**	Gelijk aan bruto bijstandsuitkering voor paren plus evt. toetsingsinkomen van medebewoner (berekend o.b.v. waarneming 2021)
Zorgtoeslag	O.b.v. uitgangssituatie, minus evt. afbouw vanwege hoger toetsingsinkomen (boven drempelinkomen)	O.b.v. nieuwe (lagere) toetsingsinkomen. Daardoor feitelijk maximale zorgtoeslag.***
Huurtoeslag	O.b.v. uitgangssituatie, minus evt. afbouw vanwege hoger toetsingsinkomen (boven drempelinkomen)	O.b.v. nieuwe (lagere) toetsingsinkomen, rekening houdend met uitgangssituatie. D.w.z. geen HT indien woningbezitter of indien geen HT ontvangen in 2021.****

** Indien inkomen in uitgangssituatie ook medebewoners bevat dan blijven die aanwezig in de simulatie.

*** Achteraf wordt gefilterd op niet-gebruik van zorgtoeslag

**** Zie sheets 'Aannames en beperkingen'. Alleen in een robustness check wordt een maximale huurtoeslag gesimuleerd indien in 2021 geen huurtoeslag bekend is én het inkomen boven € 30.000. Maar de uitkomsten van simulatie 2 worden gefilterd op inkomens < € 30.000.

Aannames en beperkingen

Aannames

Voor het uitvoeren van de simulatie zijn in overleg met de opdrachtgever diverse assumpties gedaan. Bij het maken van de assumpties is getracht zo dicht mogelijk aan te sluiten bij de voor de opdrachtgever relevante doelgroep.

- In simulatie 1 wordt aangenomen dat huishoudens onder het sociaal minimum altijd aanvullende bijstand aanvragen om het gat van de afbouw heffingskorting op te vullen. In werkelijkheid moeten gezinnen hiervoor zelf actief de gemeente benaderen, waardoor sprake kan zijn van niet-gebruik.
- Er wordt ook verondersteld dat er geen restricties zijn om in aanmerking te komen voor aanvullende bijstand. Het gat tussen netto inkomen en sociaal minimum zou immers ook via de Toeslagenwet opgevuld kunnen worden, in dat geval is er geen vermogenstoets.
- Het netto inkomen bestaat uit het definitief vastgestelde verzamelinkomen van beide fiscale partners minus betaalde belasting plus uitbetaling heffingskorting. Indien van een van beide partners geen definitief vastgesteld verzamelinkomen bekend is, wordt het netto inkomen vastgesteld o.b.v. het looninkomen en de loonheffing uit de loonopgaves.
- In gevallen waar het netto inkomen in 2021 lager ligt dan het netto sociaal minimum (volgens de 2023-parameters), wordt in beide simulaties het netto inkomen nooit hoger dan het netto inkomen 2021.
- De aanvullende bijstand wordt slechts voor de helft gebruteerd. Verondersteld wordt dat de minstverdienende partner zelf zijn AHK kan benutten.
- Omdat in simulatie 2 huishoudinkomens hoger dan € 30.000 uiteindelijk weggefilterd worden, wordt aangenomen dat de resterende populatie in 2021 nooit te maken heeft gehad met volledige afbouw van huurtoeslag. M.a.w. als zij in 2021 géén huurtoeslag ontvingen, dan kwam dat niet doordat hun inkomen te hoog was maar omdat zij geen huurtoeslag aangevraagd hebben of geen recht hadden. In theorie zou de huurtoeslag volledig afgebouwd kunnen zijn bij een toetsingsinkomen van € 30.000 en een rekenuur van € 405/maand. De aanname is dat zo'n lage huur in de praktijk niet voorkomt bij een meerpersoonshuishouden.

Beperkingen

De gepubliceerde tellingen zijn gebaseerd op simulaties van een hypothetische situatie. Om dergelijke simulaties te kunnen maken zijn aannames nodig, zowel theoretische als technische. Uit aannames vloeien beperkingen voort wat betreft de geldigheid van de resultaten, daarom is het niet mogelijk om met deze analyse aan alle uitzonderingssituaties recht te doen. Met al die beperkingen dient rekening gehouden te worden tijdens de interpretatie van de resultaten. In het bijzonder wijzen we daarbij op de volgende aandachtspunten:

- Als beide partners geen definitieve aangifte IH doen, dan vormen ze geen onderdeel van deze analyse. Het doen van aangifte is mogelijk niet verplicht als de voorheffing gelijk is aan de eindheffing én er geen uitnodiging tot het doen van aangifte is verstuurd.
- Als één van de partners geen definitieve aangifte heeft gedaan, is er geen volledig verzamelinkomen bekend en wordt daardoor het besteedbaar inkomen wellicht onderschat. In de simulaties worden deze gevallen waar mogelijk gecorrigeerd door tevens naar de loonopgaven te kijken. Bij de afbakening van de populatie (vóór koppeling aan Toeslagdata) was deze correctie helaas niet mogelijk. Bij de filtering achteraf wordt wel weer de gecorrigeerde versie van het verzamelinkomen gebruikt.
- Belangrijke aanname is dat alle beschikbare gegevens ten tijde van de analyse correct zijn. Dat impliceert dat niet (geheel) correcte registraties mogelijk tot verkeerde uitkomsten kunnen leiden.
- De afbakening van de onderzoekspopulatie heeft plaatsgevonden op 14 juni 2023. De koppeling met gegevens door Toeslagen (op basis van peildatum 1 juli 2021) heeft plaatsgevonden op 15 juni 2023. Wijzigingen die na die datum hebben plaatsgevonden zijn geen onderdeel van de analyse.
- Er is gekeken naar de definitieve aangiften van belastingjaar 2021. In principe zouden die voor alle aangifteplichtigen bekend moeten zijn ten tijde van het onderzoek. In de praktijk kunnen er altijd enkele uitzonderingen zijn, zoals aangiften die nog onder behandeling zijn en hierdoor niet vastgesteld.
- Er is geen rekening gehouden met eventuele navorderingsaanslagen en verminderingen.
- Simulatie 1 is m.i.v. 2023 niet meer relevant, omdat er geen huishoudens meer bestaan bij wie de UAHK nog wordt afgebouwd. Alleen huishoudens waarvan de minstverdienende partner is geboren voor 1963 hebben nog recht op UAHK, en dat recht wordt niet afgebouwd. Voor alle andere huishoudens is het recht inmiddels al afgebouwd tot 0%.

Beperkingen (vervolg)

- De doelgroep uit simulatie1 (huishoudens met negatief effect op toeslagen als gevolg van wegvallen UAHK) overlapt grotendeels met de doelgroep van simulatie2 (huishoudens die beter af zouden zijn met een bijstandsuitkering dan met de huidige inkomensbron). De overlap is echter niet volledig: een kleine duizend gevallen uit de eerste doelgroep vallen in de filters voor zelfstandigen, vermogen of aftrek geringe eigenwoningschuld. Zij hebben dus waarschijnlijk geen recht op een reguliere bijstandsuitkering.
- Er zijn uitzonderingssituaties waarin huishoudens voor de definitieve aangifte over een belastingjaar wél als fiscaal partner geregistreerd zijn maar niet als toeslagpartner op 1 juli. Omdat voor deze huishoudens de simulatie mogelijk onbetrouwbare uitkomsten oplevert, zijn deze gevallen opgenomen in de filtering. De impact van het filter is elders in deze publicatie beschreven.
- In de simulaties wordt geen rekening gehouden met andere relevante ontwikkelingen tussen 2021 en 2023 ('ceteris paribus'). De resultaten moeten daarom worden gezien als hypothetische exercitie, los van economische ontwikkelingen (bv. inflatie, loonstijging) en beleidswijzigingen (bv. bijzondere verhoging wettelijk minimumloon per 1 januari 2023).
- Gemeentelijke minima-ondersteuning blijft in deze analyse buiten beschouwing.
- De rol van fiscale aftrekposten blijft in de simulatie onderbelicht. Aftrekposten staan in principe tegenover gemaakte kosten. In simulatie 2 zouden die kosten gewoon blijven bestaan, terwijl de mogelijkheid om de aftrekposten te verzilveren door de bijstandsuitkering mogelijk verdwijnt. De simulatie houdt geen rekening met het mogelijk verdwijnen van aftrekposten, simpelweg omdat niet goed is vast te stellen in hoeverre dat bij een huishouden daadwerkelijk zou gebeuren. Want tegelijkertijd ontstaan er ook allerlei nieuwe mogelijkheden om kosten vergoed te krijgen, zoals de Tegemoetkoming Specifieke Zorgkosten (TSZ) en vergoeding via bijzondere bijstand.
- Huishoudens waarbij de meestverdienende partner geen aangifte heeft gedaan (voorheffing = eindheffing) komen toch voor in onze onderzoekspopulatie omdat we die aanvullen met huishoudens die in belastingjaar 2021 UAHK krijgen. Dat zijn huishoudens waarin dus alleen de minstverdienende partner aangifte doet. Maar in 2023 bestaat die UAHK niet meer. Als daardoor de minstverdienende partner ook geen aangifte meer doet verdwijnen zij van de radar, omdat we niet meer kunnen vaststellen dat het fiscale partners zijn. Voor een herhaling van deze analyse zou je dan een ander partnerbegrip moeten hanteren. Het lijkt te gaan om minstens 2 dzd huishoudens.

Filters simulatie 2

Filters simulatie 2

Simulatie 2 wordt toegepast op een zeer ruime populatie. Om zowel technische redenen (bv. onvolledige waarneming) als logische inhoudelijke redenen (bv. geen recht op bijstand) zal deze simulatie voor veel huishoudens niet-relevante uitkomsten produceren. De ruwe resultaten moeten daarom zo veel mogelijk gefilterd worden op relevantie.

Doel van deze filtering is om zo dicht mogelijk bij de relevante uitkomst te komen, in de wetenschap dat de ideale situatie nooit 100% bereikt zal worden.

In overleg met de opdrachtgever is vastgesteld welke mogelijkheden er zijn om uit de beschikbare gegevensset variabelen te destilleren die functioneren als ‘contra-indicatie’, d.w.z. een indicatie dat bij dit huishouden:

- geen valide simulatie kan worden uitgevoerd;
- het zeer onwaarschijnlijk is dat zij ‘beter af zouden zijn’ in de bijstand;
- geen sprake is van een relevante doelgroep.

Er zijn uiteindelijk 19 filters a priori toegepast. Daarnaast zijn enkele filters niet direct toegepast, maar wel beschikbaar als mogelijkheid om achteraf op te filteren.

Ruwe afbakening populatie

In simulatie 1 bestaat de populatie uit alle huishoudens die in belastingjaar 2021 UAHK hebben ontvangen, geboren na 1962 (N = 181 dzd).

Voor de koppeling met toeslaggegevens is deze populatie uitgebreid met andere alleenverdieners-huishoudens o.b.v. de volgende criteria:

- verzamelinkomen (vzi) = minstens 10.000 euro¹
- verzamelinkomen = maximaal 40.000 euro
- verzamelinkomen minstverdienende partner (mip) is max. 10.000 euro²
- verzamelinkomen meestverdienende partner (mep) is min. 10.000³
- geen sprake van negatief partnerinkomen⁴

De uitbreiding levert 159 dzd extra hh op, terwijl 68 dzd hh in beide populaties voorkomen. De ruw afgebakende populatie komt daarmee op ruim 340 dzd huishoudens.⁵

1 Het huishouden moet immers wel meer dan 1x de AHK kunnen verzilveren, anders is er geen sprake van de fiscale alleenverdienersproblematiek in deze context.

2 Anders verzilvert de minstverdienende partner zelf al de volledige AHK, ook dan is er geen sprake van de bedoelde fiscale alleenverdienersproblematiek.

3 Als de meestverdienende partner zelf niet de volledige AHK kan verzilveren, is er sprake van een andere problematiek, of van een onvolledige waarneming.

4 Deze gevallen zijn te uitzonderlijk om een valide simulatie doen. Waarschijnlijk betreft het zelfstandigen of terugbetalingen, die zijn sowieso out-of-scope.

5 De 113 dzd hh die wel UAHK ontvangen maar niet aan de criteria voor uitbreiding voldoen, zijn overwegend hh met hoge inkomens. Maar het omvat ook hh waarbij alleen de minstverdienende partner aangifte heeft gedaan, zie sheet Beperkingen.

Filtering van ruwe naar relevante populatie

- Van de ruwe populatie blijven na toepassing van de 19 relevantiefilters 44,3 duizend relevante alleenverdienende huishoudens over, waarvan dus 6,4 dzd in simulatie 2 ‘beter af’ lijkt met een bijstandsuitkering voor paren.

Beter af met..	blijft over na filter	valt weg in filter	Totaal
huidige situatie	32.000	263.000	295.000
gelijk (-/+12)	5.900	15.500	21.400
bijstand	6.400	17.500	23.900
Totaal	44.300	296.000	340.300

- De precieze impact van één filtervariabele is niet vast te stellen, dat hangt af van de volgorde waarin je de filters toepast.
- De aantallen in de tabel op volgende sheet kunnen dus niet zomaar bij elkaar opgeteld worden
 - bv: de 71,9 dzd hh met kenmerk ‘box3’ omvatten ook veel van de 27 dzd hh met kenmerk ‘aftrek geringe eigenwoningschuld’
 - vanwege de sterke samenhang is het gezamenlijke effect dan niet 71,9 dzd plus 27 dzd maar minder

A priori filters - simulatie 2

<i>Naam variabele</i>	<i>omschrijving</i>	<i># huishoudens in populatie</i>
flag_sumBelPI_nul	geen van beide personen heeft NL-belastingplicht (onvolledige waarneming)	2.800
flag_vziMep_niet_def	meestverdienende partner heeft geen (definitieve) aangifte (onvolledige waarneming)	2.100
flag_emigrant	onvolledige waarneming vanwege emigratie tijdens belastingjaar 2021	2.000
flag_immigrant	onvolledige waarneming vanwege immigratie tijdens belastingjaar 2021	5.400
flag_aangBuit	mogelijk onvolledige waarneming vanwege aangifteformulier Buitenland	3.400
flag_aangMig	mogelijk onvolledige waarneming vanwege aangifteformulier Migratie	7.700
flag_overleden	onvolledige waarneming vanwege overlijden tijdens belastingjaar	1.500
flag_jonger21	hh tijdens belastingjaar jonger dan 21 (ongeldige simulatie)	900
ind_ink_AOW	hh ontvangt AOW (ongeldige simulatie)	10.000
flag_vrijgInk	hh maakt gebruik van vrijstelling inkomen buitenlandse organisatie (ongeldige simulatie)	300
flag_wuo	hh heeft 'winst uit onderneming' aangegeven (ongeldige simulatie, geen doelgroep)	90.000
flag_box2	hh heeft box2 aangegeven (ongeldige simulatie)	3.000
flag_box3	rendementsgrondslag box3 zit boven vermogensgrens bijstand (ongeldige simulatie)	71.900
flag_gews	hh maakt gebruik van vrijstelling geringe eigenwoningschuld (ongeldige simulatie)	27.000
flag_vziCorr_30kPlus	hh heeft in 2021 een (gecorrigeerd) verzamelinkomen > 30.000 euro (geen doelgroep)	222.000
flag_bank_verm_boven_grens_Mip	banksaldi > 20.000 euro én minstverdienende partner geen definitieve aangifte (waarschijnlijk ongeldige simulatie)	26.200
flag_geen_zt_m_wel_recht	geen zorgtoeslag ontvangen, wel onder de inkomens- & vermogensgrens (waarschijnlijk ongeldige simulatie)	44.600
flag_net2_onder_90pctSocMin	gesimuleerde netto inkomen hh < 90% gesimuleerde sociaal minimum (waarschijnlijk ongeldige simulatie)	20.900
flag_tsl_geen_tslp	wel fiscaal partners, maar geen toeslagpartners (waarschijnlijk ongeldige simulatie)	13.900

Aantal huishoudens afgerond op meervouden van 100. De aantallen kunnen niet bij elkaar opgeteld worden.

‘Marginale effecten’ van filters in simulatie 2

- Hoeveel extra records zouden label 'beter af in bijstand' krijgen als (alléén) deze ene filter was weggelaten?

	Marginale effect (aantal hh)
- geen zorgtoeslag ontvangen, wel onder de inkomens- & vermogensgrens	1.100
- wel fiscale partner maar geen toeslagpartner	700
- netto inkomen lager dan 90% sociaal minimum	500
- hh heeft 'winst uit onderneming' aangegeven	400
- rendementsgrondslag box3 zit boven vermogensgrens bijstand	300
- diverse overige variabelen met lagere impact (zie Technische Verantwoording)	

- Voorbeeld: Wanneer we het filter ‘geen zorgtoeslag ontvangen, wel onder de inkomens- & vermogensgrens’ achterwege zouden laten, zou het aantal huishoudens met label ‘beter af in bijstand’ niet uitkomen op 6,4 dzd maar op 7,5 dzd.
- Zie Technische Verantwoording voor rekenvoorbeelden en nadere uitleg.

Aantal huishoudens afgerond op meervouden van 100. De aantallen kunnen niet bij elkaar opgeteld worden.

Het marginale effect geldt ‘ceteris paribus’, d.w.z. de impact als al het andere gelijk blijft. De effecten mogen daarom niet bij elkaar opgeteld worden.

Algemene informatie

Documenteigenschappen

Laatste wijziging:	5 september 2023
Huidige status:	Voor oplevering
Versienummer:	0.9
Aanvraagnr. DF&A:	DAPM-967

Documenteigenschappen

Versie	Status	Datum	Omschrijving
0.3	Concept		Initiële versie
0.7X	Concept		Rapport voor review(s) opdrachtgever
0.8X	QC-ready		QC-ready
0.9	Vrijgegeven		QC akkoord, oplevering business, vrijgegeven
1.0	Definitief		Akkoord business, definitief opgeleverd

Auteurs

Naam	Organisatieonderdeel	Rol
	DF&A	Business analyst
	DF&A	Business analyst
	DF&A	Business analyst

Stakeholders

Naam	Organisatieonderdeel	Rol
	Ministerie van SZW	Opdrachtgever
	Ministerie van SZW	Consulted
	Ministerie van SZW	Consulted
	Ministerie van Financiën	Consulted
	Toeslagen	Consulted
	Toeslagen	Consulted

Reviewers

Naam	Organisatieonderdeel	Rol
	DF&A	Reviewer
	DF&A	Reviewer
	DF&A	Productmanager